

ستیرن لۆرنس (Sterne, Laurence)

نوسسری ئینگلیزی ۱۷۱۳، ۱۱، ۲۴ له شاری کلۆمیل "Clonmell" ی ئیرلەند له دایک بوو و ۱۷۶۸، ۰۳، ۱۸ له لەندن کۆچی دوایی کردوو. ستیرن لۆرنس وەك پێشرووی مودیرنیزم له رۆمان نووسیدا ناسراوه. ئەو بە رۆمانەكە، ژیان و رۆمانگە تریسترام شاندى "Tristram Shandy" دەخاتە بەر جاوی خوێنەر.

ستیرن له بنه‌مائه‌یه‌كى تا راده‌یه‌ك هه‌ژاردا هاتۆته دنیا. باوكی سەرباز بوو و له زۆر وڵاتدا كاری سەربازی كردوو و بنه‌مائه‌كەشی له‌گه‌ڵ خۆی هیناوه و بردوو. له سالی ۱۷۳۵ تا ۱۷۴۰ به یارمەتی دارایی خزمیكى نیزیكى توانیویه له شاری كمبریج له بواری ئیلاهیات دا دەرس بخوینیت. سالی ۱۷۴۱ بۆته قەشەى کلیسای مسیحی له شاری یۆرکشایر "Yorkshire" له باکووری ئینگلستان. له سالی ۱۷۴۱ موه ستیرن له‌گه‌ڵ ئیلیزابت لامیلی "Elizabeth Lumley" زهماوندی کردوو.

دوای سەركه‌وتوویی له كاره ئەدمیبییه‌كەى واته "تریسترام شاندى" كه بیست سأل دوای قەشەبوونی له کلیسا، پتی ناودار ببوو، زیاتر له شاری لەندن دەماوه و سەفەری بۆ وڵاته ئوروپاییه‌كان دەکرد بهی هیوایهی چاره‌یه‌ك بۆ نه‌خۆشیی سپیه‌لاك كه ماوه‌یه‌ك بوو تووشی ببوو، بۆزیتەوه. سالی ۱۷۶۲ تا ۶۵ له‌گه‌ڵ بنه‌مائه‌كەى له باشووری فه‌رانسه ژیاون. ستیرن له ناو و شوهره‌ندا، به‌لام زۆر به‌ته‌نیاى و دور له بنه‌مائه‌كەى، كه لێی جیا ببوونه‌وه و له لەندن ده‌ژیان، كۆچی دوایی کرد.

رۆمانی "ژیان و رۆمانگە تریسترام شاندى" له سالی ۱۷۵۹ تا ۶۷ له چاپ دراوه و ده‌قی ئالمانییه‌كەشی ۱۷۶۹ وەرگیردراوه و چاپ كراوه. ئەو رۆمانه كه تا سالی ۱۷۶۷ له نوكتییدا چاپ و بلاو كراوته‌وه، له زستانی سالی ۱۷۵۹ هه‌ستی زۆر مروڤی و هه‌جوله‌ خست. شتیاوی نووسینی ئەو رۆمانه به ته‌واوی له‌گه‌ڵ رۆمانه‌كانی پێشووی نووسه‌رانتر جیاوازی هه‌بووه: قاره‌مانی ناو رۆمانه‌كه له كتیبی سیه‌مدا له دایك ده‌بی.

رووداوهمکان لهگه‌ل سالی ۱۷۱۸ واته نو مانگ پیش له دایکیوونی قاره‌مانی رۆمانه‌که "تریسترام" دست پنده‌کهن و کۆتایی چیرۆکه‌کش سالی ۱۷۱۳ یه. تهنانهت پینشگوته‌ی نووسهر له کتیبی سینه‌مدا هاتوو. هونه‌ری ئه‌دهبی ئه‌و رۆمانه له‌مدا بووه که به‌هۆی نه‌ینیکردن یا تیکه‌لپیکه‌لی هه‌س وکهوت و روانگه‌ی گه‌راوه‌مان له‌سه‌ر بابته‌که، خودی گه‌راوه‌کش سه‌ر لئ شیاوه. که‌سایه‌تی "تریسترام" به‌دنگی به‌رز بیر له نووسراوه‌کانی ده‌کاته‌وه، تاقیکاری ده‌کا و پینشکاری جیاوازی ستیلی کاری ده‌کا و به‌ شیاوازیکی نوێ له‌گه‌ل خوینهره‌کانی ده‌دوی، باس و گه‌توگۆ ده‌کا و له‌ گه‌راوه‌ی رۆمانه‌که‌دا به‌شداریان ده‌کات. (له رۆمانه‌کانی پیش ئه‌ودا خوینهر هه‌میشه پاسیف بووه و هه‌یچ به‌شداریه‌کی له رووداوهمکانی ناو نووسراوه‌کاندا نه‌بووه.)

ئه‌و رۆمانه به‌هۆی شیاوازی نویی که تا ئه‌مکات نه‌بیرابوو، خوینهریه‌کی زۆری له ده‌وری خۆی کۆکرده‌وه. ستیلی نووسینه‌که‌ی هه‌ستی مروّقی و هه‌جوله‌ ده‌خست. له فه‌رانسه‌دا، که نازناوی رابله "Rabelais" ی³¹ ئینگلیزیان له‌سه‌ر دانابوو، ئیله‌ام و ئیده‌ی به‌ دینیس دیدیرو "Denis Diderot" ³² دا که دواتر بو نووسینه‌ی رۆمانه‌که‌ی خۆی به‌ ناوی "Jacques the fatalist and his master" که‌لکی لی وهرگرت. (۱۷۷۸ تا ۸۰).

دریژه‌ی هه‌یه ...

³¹ رابله نووسه‌ری سه‌ر سه‌می رینسانس له فه‌رانسه (۱۴۹۴ - ۱۵۵۳)

³² دینیس دیدیرو فیله‌سوف، وهرگه‌یر، نووسهر و هونه‌رمه‌ندی فه‌رانسه‌وی (۱۷۱۳ - ۱۷۸۴)